

RAHAPESU ANDMEBÜROO

Rahapesu Andmebüroo väliskoostöö ülevaade 2021

Aprill 2022

SISUKORD

KOKKUVÕTE	3
SISSEJUHATUS	6
1. PÄRINGUID SAATNUD VÄLISRIIGID	7
2. VÄLISPÄRINGUTE SEOS EESTIGA	10
3. OLETATAVAD EELKURITEOD JA RAHAPESU FAAS.....	13
4. VÄLISPÄRINGUTE RAHALISED MAHUD.....	16

KOKKUVÕTE

Uuring annab ülevaate 2021. aastal Rahapesu Andmebüroole (RAB-ile) teiste riikide rahapesu andmebüroodelt ja õiguskaitseasutustelt laekunud välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest. RAB-ile saadeti 2021. aastal **468 välispäringut ja 205 spontaanset infoedastust (kokku 673) 57 riigist**. Võrreldes 2020. aastaga suuri muudatusi pöördunud riikide ega eelkuritegude iseloomus ei toimunud.

Kõige enam oli välissuhtlust **Saksamaaga** (130 ehk 19% kõigist välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest) ning naaberriikidega – **Läti** (70, 10%), **Soome** (65, 10%), **Leedu** (56, 8%) ja **Venemaa** (27, 4%). Võrreldes eelnevate aastatega kasvas tunduvalt **Maltalt** RAB-ile saadetud spontaansete infoedastuste arv (2021. aastal kokku 61 välispäringut ja spontaanset infoedastust, 9%; 2020. aastal 2%). Need kuus riiki saatsid RAB-ile **61%** kõigist 2021. aasta välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest. Riikide esiviisikust Saksamaa, Soome, Läti ja Leedu kattuvad üldjoontes Politsei- ja Piirivalveametile (PPA) ning Maksu- ja Tolliametile (MTA) õigusabipalveid ja Euroopa uurimismäärusi (edaspidi õigusabitaotlused) täitmiseks saatnud riikidega. PPA ja MTA esiviisikus on ka Poola ning PPA-l Valgevene. Malta õigusabitaotlusi MTA ei ole täitnud ja PPA on täitnud ainult ühe.

Oletatavate eelkuritegudena domineerivad välispäringutes ja spontaansetes infoedastustes **kelmused (65%) ja maksupettused (10%)**, kus kelmuste osakaal tõusis võrreldes 2020. aastaga (toona 50%). Kelmused olid 25 välisriigi päringutes levinuim oletatav eelkuritegu. 32% juhtudel polnud eelkuritegu teada. PPA-le saadetud õigusabitaotluste andmetest nähtub sarnane pilt: 74% on seotud kelmustega, järgnevad rahapesu kriminaalmenetlused 8% ja narkokuritegevus 4%. Sama näitavad ka PPA-s perioodil 2015–2021 menetluses olnud rahapesu kriminaalasjad, kus 92% juhtudel olid eelkuriteoks kelmused, enamik neist arvutikelmused.

RAB-ile saadetud välispäringutes domineerisid 2021. aastal n-ö **hiljuti toimunud juhtumid**: ligi 60% juhul küsiti infot 2021. aastal toimunu kohta, vähem kui kümnendikul juhtudest oli oletatav eelkuritegu või tehingud toimunud 2020. aastal ja kolmandikul juhtudest enne 2020. aastat. 56% enne 2020. aastat aset leidnud juhtumites polnud eelkuritegu tuvastatav.

Välispäringu toimikutest 53% oli seotud sellega, et **maksekonto või rahalised vahendid paiknesid Eestis** ning 45% juhtudel oli see ainuke seos Eestiga. Eestis asutatud juriidilised isikud olid kokku seotud 36% toimikutega, kus 17% juhtudest oli Eesti juriidiline isik ainuke seos Eestiga. Eesti kodanikud ja/või residendid olid Eestiga ühendavaks seoseks vaid 9% juhtudel. Antud andmed viitavad sellele, et välispäringutega on seotud enamuses mitteresidendid, kes kasutavad Eestis asuvaid maksekontosid ja asutatud juriidilisi isikuid.

Kõige enam küsisid või saatsid välisriikide kolleegid 2021. aastal infot **välismaiste maksevahendajate Eesti krediidasutustes avatud kontode (16% välispäringutest ja spontaansetest infovahetustest), VIBAN kontode (14%) ning Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kohta**. PPA-le välisriikidest edastatud päringutes moodustasid välisriigi maksevahendajate ja virtuaalvääringu teenuse pakkujate VIBAN kontosid puudutavad päringud 2021. aasta esimese üheksa kuu jooksul 25%.

Kõige levinum rahapesu tüpoloogia oli 2021. aasta välispäringutes **kelmusest saadud vahendite kandmine välisriigi maksevahendaja või virtuaalvääringu teenuse pakkuja VIBAN kontole** ning edasi saatmine vastava teenuse pakkuja platvormil. Ka PPA andmetel on

kolmandik kelmustest, mille kohta on Eestile saadetud õigusabitaotlusi, seotud välisriigi maksevahendajate Eesti pangakontodega. Selliste skeemide kohta saatis 2021. aastal RAB-ile kõige rohkem välispäringuid **Saksamaa**, kust laekunud 127 päringust ja spontaanselt infoedastustest 53% puudutasid Eesti krediitiasutuses avatud VIBAN kontot.

2021. aastal kasvas märkimisväärselt (90%) **Maltalt** saadud päringute arv (2021. aastal 8 välispäringut ja 53 spontaanset infoedastust), millest 19% puudutas Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujaid. Maltalt laekus erisugust infot, sh Eestis tänaseks tegevuse lõpetanud panga klientide tehingute, e-residentide kui ka internetikasiinode tegevuse kohta.

Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujatega oli seotud 14% ehk 61 välispäringut, mis **kasvas** 2% võrreldes eelmise aastaga. PPA täidetud õigusabitaotlustes oli see osakaal aasta esimesel üheksal kuul 11%. RAB-ilt küsiti infot **30** Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkuja kliendi kohta, neist viiel enam tegevusluba ei ole. PPA-le küsiti infot **26** Eesti virtuaalvääringu teenuse pakkuja kliendi kohta. Vähemalt 2/3 Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujal, mille kohta infot küsiti, **ei toimunud Eestis reaalselt teenusepakkumist ega majandustegevust**. 58% virtuaalvääringu teenuse pakkujate klientidega seotud kaasustest olid seotud kelmustega, nendest vaid kaks välispäringut olid seotud Eesti kodanikuga. Peamiselt on välispäringutes kirjeldatud juhtumites kasutatud Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate juures avatud rahakotte kahtlaste või kuritegelike vahendite päritolu varjamiseks.

2021. aasta lõpuks oli väljastatud **381** Eesti tegevusluba virtuaalvääringu teenuse pakkumiseks, mis moodustas mitteametliku statistika kohaselt ligi **55%** kõikidest maailma litsentsidest. Kui RAB näeb kuritegusid sageli alles paari aasta möödudes alates nende toimepanemisest, siis avalikkuse ette jõuavad need veel suurema ajalise nihkega. Sellest tulenevalt teiste rahapesu andmebüroode päringud Eestile lähiaastatel arvatavasti kasvavad.

14 ehk 3% välispäringutest oli seotud **seitsme Eesti tegevusloaga äriühinguteenuse pakkujaga**. Peamiselt tuleneb seos nende asutatud äriühingute kasutamisest rahapesukahtlusega tehingutes. Äriühinguteenuse pakkujate seos välispäringutega on tegelikult suurem, sest sageli on neil oluline roll virtuaalvääringu teenuse pakkumiseks ettevõtete loomisel ning Eesti tegevusloa taotlemisel. Välispäringud puudutasid **21** erinevat äriühinguteenuse pakkujat seoses Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujatega.

Välissuhtluse info põhjal on Eesti finantssüsteemi terrorismi rahastamiseks kasutamise risk pigem madal. Haavatavust tõstavad virtuaalvääringu teenuse pakkujad, kelle hoolsusmeetmete rakendamises on puuduseid. RAB-ile laekus 2021. aastal **10 terrorismi rahastamise** kahtlusega seotud päringut. Nendest neli olid seotud terrorismi rahastamise kahtlusega **Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kaudu**. Kolm päringut puudutasid Ida-Ukraina separatistide rahastamist. Kaks päringut olid juhtumid, kus radikaalse taustaga isik liigutas väiksemaid rahasummasid.

RAB-ile 2021. aastal laekunud välispäringutes kajastunud kuritegude rahaline maht oli **1,33 miljardit eurot, millest Eestit läbis vähem kui pool**¹. Päringutes kirjeldatud rahalisest mahust

---

¹ Uuringus kirjeldatakse rahalist mahtu kaasustega seotud kogumahuna (1,33 miljardit eurot) ja Eesti kaudu liikunud vahendite mahuna (642 miljonit eurot).

473 miljoni euro ehk **44% vahendite puhul ei ole oletatav eelkuritegu RAB-ile teada**. 208 miljoni euro ehk **41% Eesti kaudu liikunud vahendite puhul ei olnud eelkuritegu teada**. Suurem osa teadmata päritolu rahalisi vahendeid oli seotud tänaseks tegevuse lõpetanud Läti panga kaasuse päringutega, kus tegemist oli aastatetaguste tehingutega.

Välispäringutes kirjeldatud kaasused puudutasid tehinguid aastatel 2008–2021, kus Eesti finantssüsteemi läbis **kokku hinnanguliselt 642 miljonit eurot**, millest 174 miljonit eurot ehk **27% läbis Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujaid**. Oletatavalt **kelmustest** teenitud tulu pesemisel **liikus läbi Eesti 160 miljonit eurot**, millest 140 miljonit ehk **88% olid Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kaudu liikunud vahendid**. Oletatavalt **maksukuritegudest** liikus läbi Eesti **15 miljonit eurot**, sellest 8 miljonit Lätist. Lätile järgnevad 2 miljoniga Kasahstan, Venemaa ja Malta.

Enamus välispäringute infost viitab sellele, et Eestis toimub välismaalt saadud varade **kihistamisfaas**, mille käigus toimub kuritegelikul teel saadud vahendite päritolu varjamisega seotud tegevuste tegemine. 90% analüüsitud välissuhtluse kaasustest kinnitab, et **Eesti on rahapesukahtlusega vahendite liikumisel transiitriik**. Sama näitavad ka PPA-le saadetud õigusabitaotlused. Enamik rahapesukahtlusega vahendeid asetatakse finantssüsteemi välisriigist, mis liiguvad läbi Eesti kihistamisfaasis ja integratsioonifaas ehk vara legaliseerimine toimub samuti välisriigis.

Finantsinspeksiooni hinnangul tekib aastas riigisisest kuritegevusest kuni 120 miljonit eurot kriminaaltulu, mida oleks võimalik pesta. Eestis tegutsevate pankade välismaksete käive (2021. aastal 86,2 miljardit eurot) ja Eesti loaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kaudu vahendatavate tehingute maht (ajavahemikul juuli 2020 kuni juuli 2021 20,3 miljardit eurot) on aga kordades suurem, viidates **suuremale ohule piiriülesel rahapesul**. Samuti näitavad piiriülest ohtu PPA-s perioodil 2015–2021 menetluses olnud rahapesu kriminaalasjad, kus 89% juhtudel pandi eelkuriteod toime välisriikides.

SISSEJUHATUS

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamises on rahapesu andmebüroode infovahetus väga oluline, sest rahapesuskeemid on enamikul juhtudel piiriülesed ning kuritegelikul teel teenitud raha liigub kihistamisfaasis läbi erinevate riikide. Välissuhtluse andmed aitavad aru saada, mis on Eesti seos piiriülese rahapesuga.

Rahapesu andmebüroode rahvusvahelises koostöös eristatakse kahte infovahetusviisi: välispäringud ja spontaanne infovahetus². Välispäringule ootab selle saatja vastust, spontaansete infoedastuste mitte. Spontaanne infoedastus tehakse siis, kui arvatakse, et neist andmetest võiks saajariigi rahapesu andmebürool kasu olla oma analüüside teostamisel ja riskide hindamisel.

RAB-ile laekunud välispäringu alusel avatakse toimik, mille raames kogutakse vajalikud andmed ja tehakse analüüs, et vastata päringu saatnud välisriigi rahapesu büroole. Toimikute raames ilmneb juhtumi või tehingute kohta täiendavat infot, mille alusel saab parema ülevaate Eesti rollist piiriüleses rahapesus.

Uuringus anname 2021. aastal RAB-ile välisriikidest saadetud **päringute** ja **spontaansete infoedastuste** põhjal **ülevaate riskipildist**: tüpoloogiatest, geograafilistest riskidest, eeldatavatest eelkuritegudest, juhtumitega seotud isikute seotusest Eestiga ja rahalistest mahtudest. Uuringus toome võrdlusi 2020. aasta RAB-i väliskoostöö uuringuga³. Lisaks RAB-i andmetele on uuringu koostamisel kasutatud ka PPA ja MTA välissuhtluse andmeid.

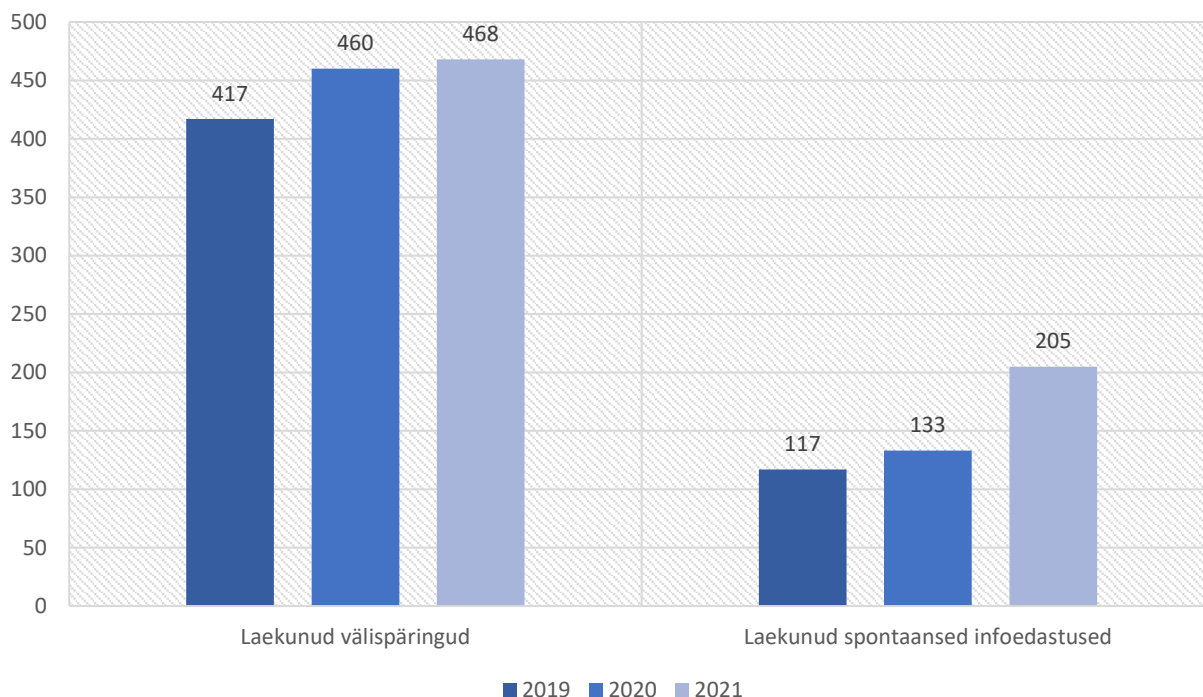
² Rahapesu andmebürood saavad ka piiriülese levitamise kaudu teateid (*cross-border dissemination*, XBD), mis on sisult teated ja ei ole selle uuringu fookuses.

³ Rahapesu Andmebüroo 2020. aasta väliskoostöö ülevaade. Rahapesu Andmebüroo, 2021. [<https://fiu.ee/media/121/download>]

1. PÄRINGUID SAATNUD VÄLISRIIGID

RAB-ile laekus 2021. aastal **468 välispäringut ja 205 spontaanset infoedastust**, mis teeb kokku **673** (joonis 1). 2021. aastal oli RAB-ile laekunud välispäringute arv 2020. aastaga võrreldaval tasemel, kuid spontaansete infoedastuste arv kasvas ligi kaks korda. Üks kasvu põhjuseid oli seotud Saksamaa, Leedu ja Malta infoedastustega, mis puudutasid Eesti loaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kaudu liikunud rahalisi vahendeid.

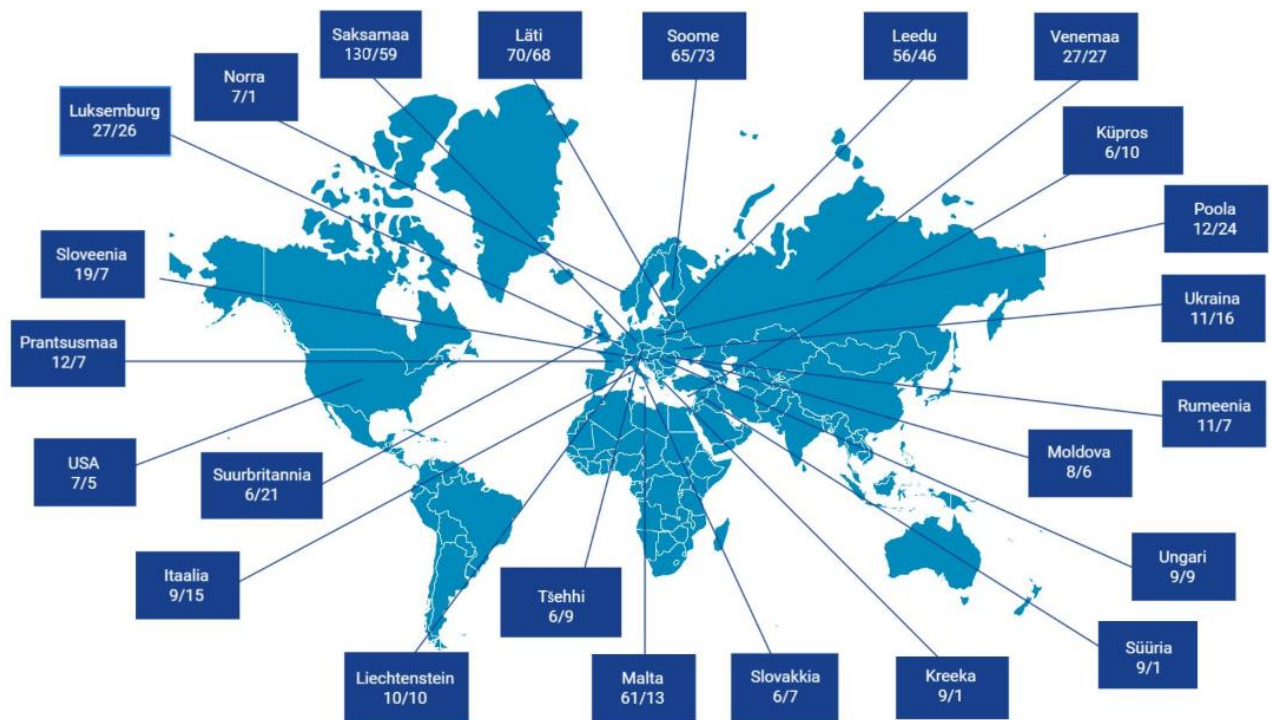
Joonis 1. RAB-ile laekunud välispäringute ja spontaansete infoedastuste arv 2019–2021

Kokku laekus RAB-ile välispäringuid ja spontaanseid infoedastusi **57 riigist**, sh kõigist 26 Euroopa Liidu liikmesriigist. Kõige enam oli välissuhtlust **Saksamaaga ning naaberriikidega – Läti, Soome, Leedu ja Venemaa** (joonis 2). Võrreldes eelnevate aastatega kasvas tunduvalt **Maltalt** RAB-ile saadetud spontaansete infoedastuste arv. Need kuus riiki saatsid RAB-ile **61%** kõigist 2021. aasta välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest. Kui vaadata saadetud välispäringute riikide esiviisikut, siis see on: Saksamaa (70, 15% välispäringutest), Soome (60), Läti (60), Leedu (37) ja Venemaa (25). Võrreldes 2020. aastaga on jäänud esiviisik samaks.

PPA ja MTA andmed näitavad RAB-iga sarnast pilti – **päringuid saatnud riikide seas domineerivad lähiriigid**. PPA sai 2021. aastal 841 õigusabitaotlust 45 riigist, enim Saksamaalt (172, 21% kõigist), Soomest (135, 16%), Poolast (89, 11%), Lätist (84, 10%) ja Valgevenest (75, 9%). Antud esiviisik eraldus selgesti, teistest riikidest laekus kokku vähem kui 4% õigusabitaotlustest.

MTA sai 2021. aastal kokku 131 õigusabitaotlust 12 riigist, enim Soomest (36, 28% kõigist taotlustest), Lätist (36, 28%), Poolast (20, 15%), Leedust (12, 9%) ja Saksamaalt (11, 8%). Üle 90% päringutest olid saadetud maksuritegude kriminaalmenetluste raames ning ülejäänud olid enamuses seotud salakaubaveoga. MTA hinnangul on levinud skeemid, kus Eesti äriühinguid kasutatakse maksupettuste raha transiidiks.

Riikide esiviisikud on osaliselt nii RAB-i, PPA kui MTA puhul sarnased. Saksamaa, Soome, Läti ja Leedu kattuvad PPA-le ning MTA-le täitmiseks saadetud õigusabitaotluste andmetega. PPA ja MTA esiviisikus eristub Poola ning PPA-l ka Valgevene. Malta õigusabitaotlusi MTA ei ole täitnud ja PPA on täitnud kuus. Eristub ka Venemaa, kust on PPA-le saabunud vähe õigusabitaotlusi. 83% PPA täidetud Poola õigusabitaotlustest olid seotud kelmustega, kus välismaiste maksevahendajate Eesti krediidasutustes avatud kontode ja Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kaudu liikusid väljapetetud vahendid. Poola õigusabitaotlustest 8% oli seotud rahapesuga. Kõik Valgevene õigusabitaotlused olid seotud kelmustega, kus üldjuhul oli küsitud Eesti telefoninumbrite omanike andmeid.

Joonis 2. 24 riiki, mis saatsid RAB-ile 2021. aastal enam kui 5 välispäringut või infoedastust (2021. aasta arv/2020. aasta arv)

Malta laekunud info olulise (90%) kasvu põhjuseks oli spontaansete infoedastuste arvu kasv. Malta saadetud välispäringutest 96% puudutasid Eesti juriidiliste isikute tegevust ja neljandik e-residente. 19% kõigist Malta saadetud välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest olid seotud Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate klientidega ning 16% puudutasid kelmusi. Lisaks andsid välissuhtluses Maltaga veel tooni kahtlased tehingud ja internetikasiinode tegevus.

Saksamaa välispäringud olid valdavalt seotud kelmustega, kus rahad laekusid välismaiste virtuaalvääringu teenuse pakkujate Eesti (VIBAN⁴) pangakontodele, konverteeriti krüptovaluutaks ja saadeti vastava maksevahendaja platvormil edasi välisriiki. Sama tendentsi kinnitavad ka PPA 2021. aasta andmed: Saksamaalt saadetud õigusabitaotlustest oli seotud 92% kelmustega ja 6% rahapesuga, kus kuritegelikul teel teenitud vahendid on

⁴ VIBAN konto toimib väljaspool pangasüsteemi nagu tavaline IBAN konto, kuid pangasiseselt on see pigem sisemiste maksete viitenumber.

laekunud välisriigi maksevahendaja või virtuaalvääringu teenuse pakkuja Eestis avatud pangakontole.

Läti välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest puudutasid 62% tänaseks tegevuse lõpetanud Läti panga rahapesukaasust ning olid Eesti poolelt seotud peamiselt kolme pangaga, millest kaks on Eestis tegevuse lõpetanud. Lätist laekunud teave puudutas peamiselt aastatetaguseid tehinguid, kus vahendite päritolu oli ebaselge ja Eesti oli transiitriik. 28 juhtumist, kus Eestist Lähti raha liikus, olid 27 seotud eespool mainitud tegevuse lõpetanud rahapesukaasusega. 74% kõigist tuvastamata eelkuriteoga välispäringute juhtumist olid seotud nimetatud kaasusega. Lätist PPA-le laekunud päringutest on 67% seotud kelmustega ja 23% rahapesuga.

Leedust laekunud välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest 27% puudutas Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kliente. See tuleneb sellest, et paljud teenuse pakkujad on avanud maksekonto Leedus. Eelkuritegude mõistes puudutas suhtlus Leeduga kõige enam kelmusi (57% laekunud päringutest), millega olid seotud Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujad või välisriigi maksevahendaja Eesti konto (sarnaselt Saksamaale). Leedust PPA-le laekunud päringutes on samuti ülekaalus (78%) kelmused, millest pool on seotud välisriigi maksevahendajate Eesti kontodega või Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujatega. Rahapesuga seotud õigusabitaotlusi oli ainult üks.

Venemaalt laekunud välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest oli 32% seotud Eesti ettevõtetega, sh 21% Eesti ettevõtetega, millel on Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujateks. Venemaalt laekunud välispäringutest olid 29% seotud omastamisega, 24% kelmustega ning 18% narkokuritegudega. PPA-le laekus Venemaalt kõigist õigusabitaotlustest 1%, millest pooled ehk viis olid seotud kelmustega ja üks päring rahapesuga.

Soomest laekunud välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest puudutas 32% Eesti krediitiasutustes avatud VIBAN kontodele laekunud kahtlasi või kuritegelikke vahendeid. Soomest laekunud päringutest olid seotud 69% kelmustega, kus kuritegelikul teel teenitud vahendid laekusid Eesti kontole. 16% päringutest olid seotud narkokuritegudega, mis olid Eesti seose ja tüpologia poolest eriilmelised. Soomest PPA-le laekunud õigusabitaotlustest oli 45% seotud kelmustega, 18% narkokuritegudega ja 12% maksukelmustega. PPA andmetest ei nähtu tugevat seost välisriigi maksevahendajate kontodega, pigem Eesti eraisikutega. PPA-l rahapesuga seotud õigusabitaotlusi oli 4%.

Võrreldes 2020. aastaga on uued tulijad välispartnerite esikümnes **Sloveenia** (19 välispäringut ja spontaanset infoedastust) ning **Prantsusmaa** (12). Valdav enamik nii Sloveenia kui Prantsusmaa infost on seotud välisriikide maksevahendajate pangakontodega Eesti krediitiasutuses, kuhu on laekunud pettuste teel saadud raha. Sama näitavad PPA-le saadetud õigusabitaotlused. Lisaks annavad ka nende riikide välispäringutes tooni Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujad.

2. VÄLISPÄRINGUTE SEOS EESTIGA

59% välispäringutes kajastunud kuritegudest või kuriteo kahtlusega sündmustest olid alguse saanud 2021. aastal, 32% enne 2020. aastat. Ülejäänud sündmused leidsid aset ajavahemikus 2020–2021. 56% enne 2020. aastat toimunud juhtumites pole eelkuritegu tuvastatav.

Kolmandik 2021. aastal RAB-ile saadetud välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest oli seotud **Eesti krediitiasutustes avatud välisriigi maksevahendajate ja virtuaalvääringu teenuse pakkujate VIBAN kontodega, kuhu on laekunud välisriikidest kuritegeliku kahtlusega vahendeid**. Valdaval enamikul juhtudest oli oletatavaks eelkuriteoks kelmus.

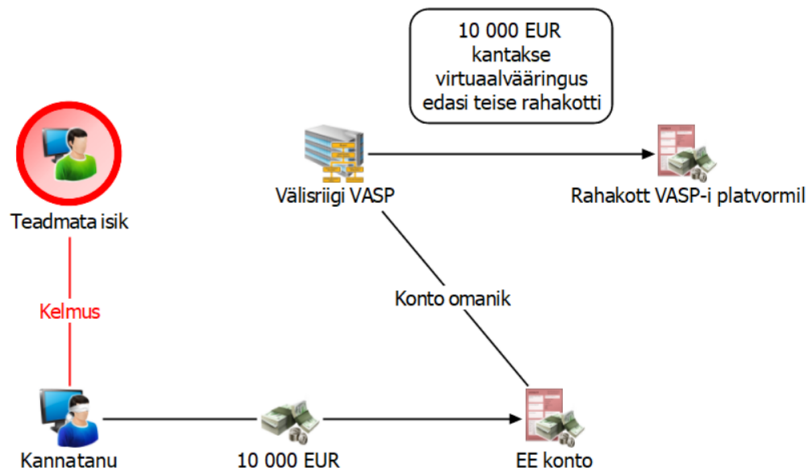
Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujatega seotud välispäringute osakaal **kasvas** 42-lt (12%) 2020. aastal 61-ni (14%) 2021. aastal. Enim laekus Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kohta päringuid Saksamaalt, Leedust, Venemaalt ja Prantsusmaalt. PPA-le edastatud õigusabitaotlustest olid Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate klientidega seotud 2020. aastal 9% ja 2021. aasta esimesel üheksal kuul 11%. Kõige rohkem laekus neid päringuid Poolast, Saksamaalt ja USA-st.

Välispäringutes küsiti infot 30 Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkuja kohta, neist viiel enam tegevusluba ei ole. PPA-le saadetud õigusabitaotlustes küsiti infot 26 Eesti virtuaalvääringu teenuse pakkuja kohta. Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujatest vähemalt 2/3 ei pakkunud realselt Eestis teenust ja 65% olid seotud e-residentidega.

14 ehk 3% välispäringutest olid seotud seitsme **Eesti tegevusloaga äriühinguteenuse pakkujaga**. Äriühinguteenuse pakkujate seos välispäringutega on tegelikult suurem, sest sageli on neil oluline roll virtuaalvääringu teenuse pakkumiseks ettevõtete loomisel ning tegevusloa taotlemisel Eestis. Välispäringutega seotud Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujatega on seotud 21 erinevat äriühinguteenuse pakkujat.

Ülekaalukalt levinuim (53%) seos Eestiga oli 2021. aasta välispäringutes maksekonto või rahaliste vahendite paiknemine Eestis, kus 45% juhtudel oli see ainuke seos Eestiga, mis tähendab, et Eesti kaudu on vahendid liikunud transiidina. See on tingitud nii maksevahendajate VIBAN kontosid puudutavatest päringutest kui ka rahapesukuritegude üldisest piiriülesest iseloomust. Näiteks riigi A kodanik asutab ettevõtte riigis B, millel on pangakonto riigis C, et pesta riigis D teenitud kuritegelikku tulu. 45% välispäringu toimikutes oli maksekonto või rahaliste vahendite paiknemine Eestis ainus seos Eestiga.

RAB-i välissuhtlusest ilmnevat üldist tendentsi illustreerib allpool toodud skeem, mis iseloomustab suurt osa kelmuse juhtumitest. Välisriigis petetakse isikult välja raha, mis kantakse virtuaalvääringu teenuse pakkuja (VASP - *virtual asset service provider*) Eestis asuval pangakontole. VASP-i platvormil konverteeritakse raha virtuaalvääringuks ning kantakse edasi teise rahakotti (näiteks teisel platvormil).

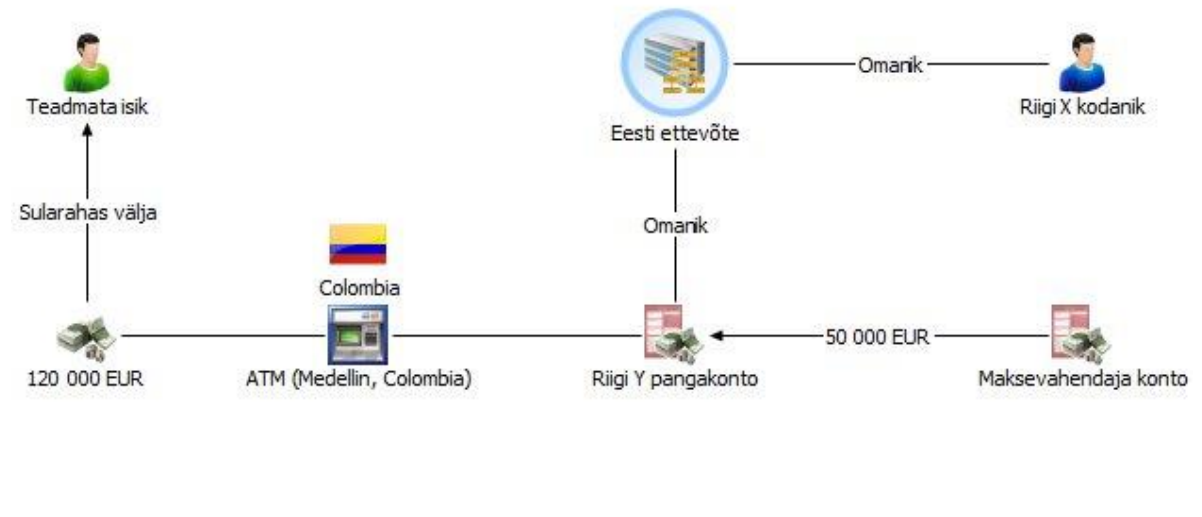
Kokku oli 2021. aastal RAB-ile saadetud välispäringute ja spontaansete infoedastuste analüüsimisel tuvastatud seosed 1947 isikuga, millest pooled olid juriidilised isikud. Aadressi info oli RAB-i andmestikus märgitud 996 ehk 51% välispäringuga seotud isikul, neist 350-l oli Eesti aadress. Lisaks Eestile oli isikutega seotud veel 70 erineva riigi aadressi. Eesti järel on enim isikute aadresse Suurbritannias (62), Maltal (59), Saksamaal (59) ja Venemaal (37). 68 isikul oli FATFi „halli nimekirja“⁵ riigi aadress.

Välispäringute seos Eestiga on olnud kolmandikul juhtudest siinse äriühingu kasutamine.

Eestis asutatud juriidilised isikud olid kokku seotud 36% juhtudega, kus 17% oli Eesti juriidiline isik ainuke seos Eestiga. Eesti kodanikud ja/või residendid olid Eestiga ühendavaks seoseks vaid 9% juhtudel. Antud andmed viitavad sellele, et välispäringutega on seotud enamuses mitteresidendid, kes kasutavad Eestis asuvaid maksekontosid ja asutatud juriidilisi isikuid. MTA andmetel on samuti levinud skeemid, kus Eesti äriühinguid kasutatakse maksupettuste raha transiidiks. RAB-i vaatest on näha skeeme, kus Eesti ettevõtet kontrollib välismaa isik ja ettevõtte on, kas Eestis või välismaal kontod, millelt liigutatakse kahtlast päritolu või kuritegelikke vahendeid.

⁵ Jurisdictions under Increased Monitoring - March 2022. 03.04.2022. <http://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/increased-monitoring-march-2022.html>

Alloleval skeemil toodud kaasus ilmestab välispäringutes paljude juhtumite vähest seotust Eestiga. Euroopa riigist saabus RAB-ile päring kaasuses, kus Eestis asutatud ettevõtte välisriigis avatud pangakontole laekusid vahendid maksevahendaja kontolt. Eesti ettevõtte kuulub teise välisriigi kodanikule, kelle sõnul avati konto eesmärgiga osta Ladin-Ameerika ettevõtete väärtpabereid. Eestis asutatud ettevõtte oli kaasuse puhul ainus seos Eestiga.

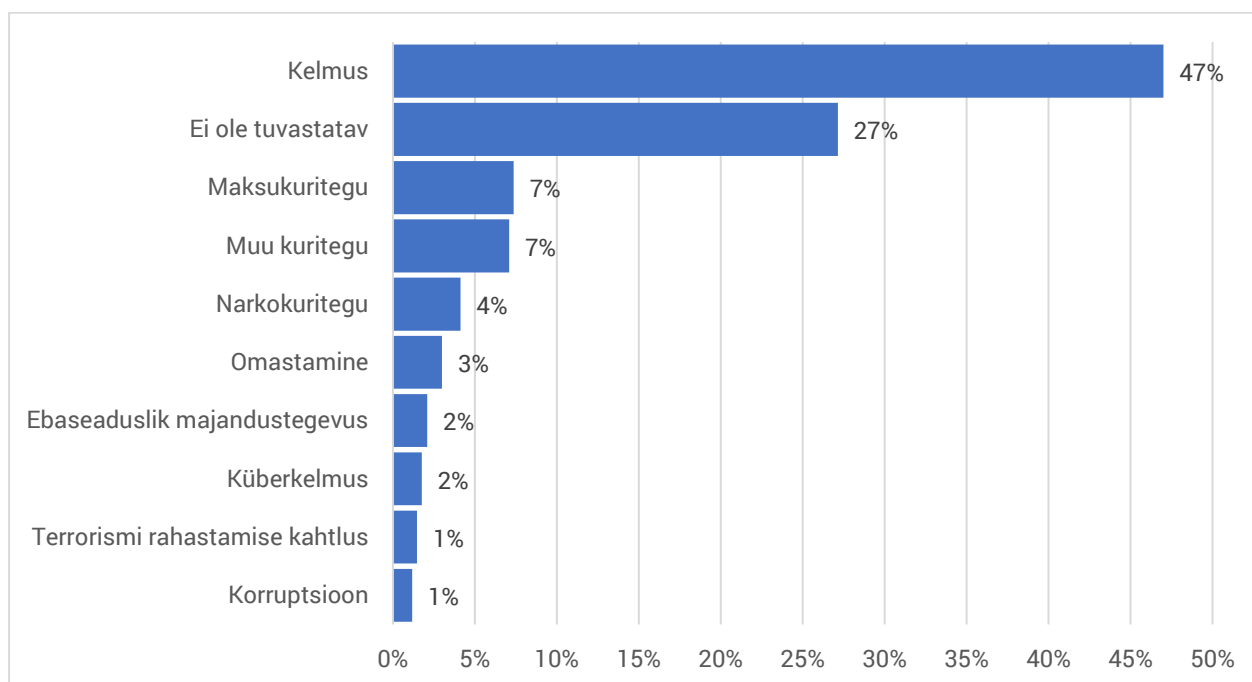

3. OLETATAVAD EELKURITEOD JA RAHAPESU FAAS

RAB-ile laekunud välispäringu alusel avatakse toimik, mille raames kogutakse vajalikud andmed ja tehakse analüüs, et vastata päringu saatnud välisriigi rahapesu büroole. 2021. aastal avas RAB **361 välispäringu toimikut**. Üks toimik võib sisaldada mitut välispäringut ja spontaanset infoedastust, mis on seotud konkreetse juhtumiga.

Oletatavate eelkuritegedena domineerivad välispäringutes ja spontaansetes infoedastustes **kelmused (65%) ja maksupettused (10%)**, kusjuures kelmuste osakaal tõsisis võrreldes 2020. aastaga (toona 50%). Kui vaadata välispäringutega seonduvalt avatud toimikuid (joonis 3), siis eelkuritegude seas domineerivad **kelmused**: 47% kõikidest toimikutest ja 65% neist toimikutest, kus eelkuritegu oli teada. Kelmusi puudutavate juhtumite arv kasvas 2021. aastal: 2020. aastal oli kelmustega seotud kokku 50% (62 toimikut) tuvastatud eelkuriteoga välispäringu toimikutest. Kelmused olid 25 välisriigi päringutes levinuim oletatav eelkuritegu. PPA andmetest nähtub sarnane pilt – kelmused moodustasid 74% õigusabitaotlustest. Seda sama näitab ka PPA-s perioodil 2015–2021 menetluses olnud rahapesu kriminaalasjad, kus 92% juhtudest olid eelkuriteoks kelmused, enamasti arvutikelmused. PPA õigusabitaotluste andmetel on kelmustest ligi 32% seotud välisriigi maksevahendajate Eesti pangakontodega. RAB-ile saadetud välispäringutes on **31% kõigist kelmustest** seotud Eestis avatud virtuaalvääringu teenuse pakkujate või maksevahendajate kontodega. Narkokuritegude osakaal välispäringutes on RAB-i ja PPA andmetes sarnane (4%). Maksupettused moodustavad PPA õigusabitaotlustest 2%.

PPA-le saadetud õigusabitaotlustest olid **8%** seotud **19 riigi rahapesu kriminaalasjadega**, kus tuli 19 päringut (29%) Lätist, 11 päringut (17%) Saksamaalt, 10 päringut (15%) Poolast ja viis päringut (8%) Soomest.

Joonis 3. Oletatav eelkuritegu 2021. aastal RAB-ile saadetud välispäringutega seotud toimikutes

Maksupettused olid eelkuriteoks 25 välispäringu toimikus, mis moodustasid eelkuritegu tuvastatud juhtumitest 10% (2020. aastal 24%). Suurim osa maksupettustega seotud välispäringu toimikuid olid avatud Leedu, Läti, Tšehhi, Venemaa ja Malta päringutest lähtuvalt.

Teiste eelkuritegude osakaal oli 2021. aasta välispäringute toimikutes märksa väiksem. Joonisel 3 toodud „muu kuriteo“ alla mahuvad näiteks salakaubavedu, tapmine, relvakaubandus, valeandmete esitamine, organiseeritud kuritegevus, intellektuaalomandi vargus ja arvutikuritegu. Välispäringu toimikutes 27% ei olnud eelkuritegu tuvastatav. Ülekaalukalt enim polnud eelkuritegusid võimalik tuvastada Läti välispäringu alusel avatud toimikutes, kus polnud eelkuritegu teada 39% juhtumil.

Välispäringute andmest ei tule eelkuriteona esile korruptsioon (ainult 1%). Korruptsioon võiks siiski eelkuritegude vaatest olla kõrgem, kuid osad riigid ei uuri kõrgete riigiametnike korruptsioonikuritegusid, mistõttu see ei nähtu välissuhtluses.

Enim kelmuse kahtlusega välispäringu toimikuid oli avatud seoses **Saksamaa** päringutega (45 toimikut, 30% kõigist kelmuse kahtlusega toimikutest). Kelmus oli paljude riikide (Saksamaa, Soome, Leedu, Luksemburg, Ukraina, Poola ja veel 19 riiki) välispäringutes levinuim eelkuritegu. **Venemaa** välispäringu toimikute puhul oli levinuim oletatav eelkuritegu omastamine (31% kõigist tuvastatud eelkuriteoga Venemaa välispäringu toimikutest).

Terrorismi rahastamisega oli seotud 10 välispäringut. Neli terrorismi rahastamise kahtlusega välispäringut olid seotud Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujatega. Kolm päringut puudutasid Ida-Ukraina separatistide rahastamist. Kaks päringut olid tavapärasemad juhtumid, kus radikaalse taustaga isik liigutas väiksemaid rahasummasid. Tavaliselt edastab RAB terrorismi rahastamise kahtlusega teabe välisriigi loal Kaitsepolitsei ametile.

Välispäringu toimikutega on seotud kokku **30 Eesti tegevusloaga** virtuaalvääringu teenuse pakkujat, millest 58% olid seotud kelmustega, millest vaid kaks välispäringut olid seotud Eesti kodanikuga. Peamiselt on välispäringutes kirjeldatud juhtumites kasutatud Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate juures avatud rahakotte kahtlaste või kuritegelike vahendite päritolu varjamiseks. RAB-i virtuaalvääringu uuringu⁶ kohaselt on teenuse pakkujatel sageli vähe seost Eestiga ning ettevõtete tegelikud juhid ja maksekontod on välisriikides. Enim laekus Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kohta päringuid Saksamaalt, Leedust, Venemaalt ja Prantsusmaalt.

Virtuaalvääringu teenuse pakkuja kasutamine kuritegeliku tulu liigutamisel

2021. aastal laekusid päringud kahest riigist seoses Eestis asutatud ettevõttega, millel oli Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujateks. Seda ettevõtet läbis 3 aasta jooksul väärtusega ligikaudu 2 miljardit eurot krüptovaluutat. Üks päring puudutas suuremahulist investeerimiskelmust, kus väljapetetur vahendeid liikusid teenuse pakkuja kliendi rahakottide kaudu. Kõnealuste rahakottide käive oli ligi 130 miljonit eurot. Teine päring puudutas suuremahulist lunavararünnakut, millest saadud vahendid liikusid samuti läbi teenuse pakkuja klientide rahakottide. Ettevõtte reaalne teenusepakkumine ja sisuline majandustegevus ei toimunud Eestis. Tänapäevaks on RAB ettevõttel tegevusloa ära võtnud erinevate nõuete rikkumise eest.

⁶ Virtuaalvääringu teenuse pakkujate uuring. Rahapesu Andmebüroo, 2022. [<https://fiu.ee/media/170/download>]

Äriühinguteenuse pakkujatega oli seotud 14 päringut. Peamiselt seisnesid need päringud äriühinguteenuse pakkujate poolt asutatud Eesti ettevõtete kasutamises kahtlasteks tehinguteks. Eesti turul tegutsevad teatud äriühinguteenuse pakkujad, kes aitavad luua ettevõtteid kahtlase või kuritegeliku taustaga isikute rahaliste vahendite liigutamiseks.

Rahapesu faas oli märgitud 297 (82%) toimiku juures. Nende analüüs näitab, et 2021. aasta välispäringute skeemides **toimus kahtluse kohaselt Eestis valdavalt rahapesu kihistamisfaas** (umbes 90% välispäringu toimikutest). Kihistamisfaasi iseloomustab see, et Eesti on rahaliste vahendite liikumisel transiitriik. Enamus rahapesukahtlusega vahendeid asetatakse finantssüsteemi välisriigist, mis liiguvad läbi Eesti kihistamisfaasis, kus omakorda integratsioonifaas on välisriigis. Sellele viitavad ka PPA-le saadetud õigusabitaotluste andmed.

4. VÄLISPÄRINGUTE RAHALISED MAHUD

Rahaliste mahtude osas hinnatakse kõigi välispäringute juhtumitega seotud rahaliste vahendite kogusummat ja tuvastatakse, kui palju sellest Eestit läbis. 75% välispäringu toimikutes on rahalised mahud tuvastatavad. Kokku oli toimikutes juhtumitega seotud **1,33 miljardit eurot**. Välispäringud puudutasid tehinguid aastatel 2008–2021. Tuvastati, et kokku võis Eestit välispäringutes kirjeldatud juhtumites läbida **642 miljoni euro väärtuses rahalisi vahendeid, millest 174 miljonit eurot ehk 27% läbis Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujaid**. Seega kaasustega seotud üle poole rahalistest vahenditest ei ole Eesti kaudu liikunud ja on kasutatud ka teisi riike.

Päringutes kirjeldatud rahalisest mahust 473 miljoni euro ehk 44% vahendite puhul ei ole oletatav eelkuritegu RAB-ile teada. Ajavahemikus 2020–2021 aset leidnud tehinguid puudutavates välispäringu toimikutes domineerivad rahaliste mahtude poolest kelmused (163 miljonit eurot). Samas ajavahemikus aset leidnud tehingutega, mis seonduvad maksuritegudega, on seotud 19 miljonit eurot.

Oletatavalt **kelmusest teenitud tulu pesemisel liikus läbi Eesti 160 miljonit eurot**, millest 140 miljonit ehk **88% olid Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kaudu liikunud vahendid**. Oletatavalt maksuritegudest liikus läbi Eesti 15 miljonit eurot, sellest 8 miljonit Lätist. Lätile järgnevad 2 miljoniga Kasahstan, Venemaa ja Malta.

Toimikutega seotud mediaansumma oli 145 000 eurot, mis on oluliselt väiksem 2020. aasta mediaansummast (veidi alla 300 000 euro). Suurem osa, 79 toimikuga seotud rahasummad jäid 100 000 ja 1 miljoni euro vahele. Üle 10 miljoni euroga seotud kaasusi kirjeldati 25 toimikus (2020. aastal 22 toimikus), millest neli olid seotud üle 100 miljoni euroga.

Kõige suuremad kaasustega seotud rahasummad

100 miljonit eurot oli seotud välispäringuga, mis puudutas Eestis tegevusloa kaotanud panga konto kasutamist suuremahulises rahapesus, mille vahendid integreeriti kinnisvarasse Maltal. Ainuke seos Eestiga oli selle kaasuse puhul pangakonto Eesti pangas.

200 miljonit eurot on seotud välispäringuga, mis puudutas Ida-Ukraina okupeeritud piirkonnast kivisöe ostmist ja läbi selle separatistide toetamist. Juhtumi raames kanti 2015. aastal kahe kuu vältel Läti pangakontolt Eesti pangakontole 200 miljonit eurot. Ainuke seos Eestiga oli Eestis avatud pangakonto. See rahasumma paisutas terrorismi rahastamisega seotud rahalised mahud ebaoproportsionaalselt suureks.

209 miljonit eurot on seotud kõigile FIUneti⁷ liikmetele saadetud välispäringuga, mis puudutab võimalikku rahapesule kaasaaitamist ühe välisriigi panga poolt. Päringu puhul puudus seos Eestiga.

⁷ Euroopa Liidu rahapesu andmebüroode andmevahetuse platvorm.

Suurimate rahaliste mahtudega välispäringud puudutavad üldiselt vahendite transiiti, mis on seotud aastatetaguste kaasustega, milles osalenud pangad on tänaseks Eestis tegevuse lõpetanud. Kõiki nende kaasustega seotud tehinguid võib tinglikult liigitada transiidiks, sest vahendeid keerutati Eesti ja Läti pankades ning need ei jäänud Eestisse ega Lätti.

Üldiselt Lätist ja Venemaalt laekunud rahasummad on kaasuste lõikes suuremad võrreldes teiste riikidega. Lisaks on jätkuvalt märgata Eesti äriühinguteenuse pakkujate idasuunalise äri mõjusid. Eestis on tegutsenud aastate vältel mitmeid äriühinguteenuse pakkujaid, kes on suunanud oma tegevuse idapoolsetele (Venemaa, Ukraina, Valgevene) klientidele, pakkudes neile äriühingu ning varade haldamise teenust. Lisaks on märgata Venemaa suunalt suuremat Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate kasutamist illegaalsete vahendite liigutamisel.